

Језеро-шарански батаљон у бици на Пљевљима децембра 1941 године

Италијани су се из Жабљака повукли крајем октобра 1941 године, не чекајући снијег. У овој зони су се осјећали врло несигурни. Герилски одреди и прије њиховог повлачења контролисали су највећи дио територије Дурмиторске и Шаранске општине. Организација Комунистичке партије имала је потпун политички утицај у сваком куту ове територије. На Жабљаку је успостављена војна команда мјеста. У таквим условима скоро потпуно несметаног рада партиска организација развила је врло жив политички и организациони рад.

Устаничко расположење код народних маса, које је било пригушено великом италијанском офанзивом у љето, поново се почело распламсавати. Казнене експедиције својим најсуровијим мјерама: паљевином, убиствима са судом и без суда, пљачком и свим врстама шиканирања, нијесу уродиле жељеним плодом. Народ није могао бити једном за увијек застрашен да се не лаћа оружја у својој борби за ослобођење. Окупатор, не само да није својим суровим мјерама постигао тај циљ, него је још више подгријао народно нерасположење према себи и жељу за осветом, јер се више није радило само о односу према италијанском окупатору, који нас је национално потлачио, него се радило о односу према фашистичким разбојницима, који су злом задушили свако село и сваког поштеног човјека.

Петоколонашки елементи још јасније су се показали у најдиректнијој сарадњи са окупаторима. Ма колико да су се покривали маском „заштитника народа”, њихова улога директних шпијуна и сарадника окупатора била је јасна.

Организациони рад Партије у овим данима био је усмјерен на њено omasовљавање чланством — примањем у Партију већег броја оних другова, који су се већ показали кроз полугодишњу устаничку борбу као најбољи борци, вољни да испуњавају све постављене им задатке и да на тај начин спроводе линију Партије. Партиска организација интензивно је радила на проширењу и учвршћавању народних одбора као органа власти. Изабрани су сеоски одбори у свим селима и општински у Жабљаку, и Његовући. Живо се радило на окупљању свих поштених и родољубивих омладинаца у организацијама Народне омладине. Са

народом су држане политичке конференције. На конференцијама је тумачена политичка ситуација у свијету, изношено стање на фронтovima, тумачен развој Устанка у нашој земљи и отпор других поробљених народа Европе.

Оваквим интензивним и свестраним радом Партије брзо је подигнуто борбено расположење код народа. Из дана у дан, све већи број људи пријављивао се са оружјем и стављао на расположење устаничким властима. Оформљене су и четири теренске чете. Од ових четири чете био је састављен Језеро-шарански теренски батаљон. Језгро ових чета чинило је људство герилских одреда, који су за вријеме италијанске офанзиве током љета остали као оружане војне формације, а били су састављени од комуниста и других чвршћих родољуба који су били ријешени да не испуштају пушке из руку до коначног ослобођења. Они су већ били стекли повјерење народа и великим дијелом су били бирани у командни кадар.

Током новембра Главни штаб припремао је војску у свим крајевима Црне Горе за дјејствовање (напад на Пљевља) у Санџаку. Језеро-шаранске партизанске јединице добиле су задатак да будно чувају своју ослобођену територију, јер су скоро све црногорске јединице, намијењене за операције у Санџаку, требале да пређу преко ове територије. У циљу обезбјеђења из правца Пљеваља наше јединице извеле су већу диверзију на колском путу у кањону ријеке Таре, постављена је јача стража код моста у Ђурђевића Тари и организована служба осматрања и обавјештавања. У другој половини новембра Италијани су продрли до моста на Тари гдје су били сузбијени и враћени у Пљевља. Теренски Језеро-шарански батаљон по задатку Главног штаба требало је да дâ батаљон у састав црногорског одреда за операције у Санџаку.

Партијско руководство и команда батаљона одредили су чланове Партије који ће ићи у састав батаљона. Био је одређен и командни кадар. За борце је ствар постављена на добровољној основи. Одзив је био изванредан, јавило се много више него што је требало да иде. Многи су морали бити враћени по изричитом наређењу војних старјешина уз давање других војних задатака ту на терену Језера и Шаранаца.

Пљевља су била легло фашистичких паликућа, у њима се малазио пријеки суд који је осудио и постријељао многе родољубе. Ту су били по злу чувени војници и штабови дивизије »Pusteria«, с којом се требало обрачунати. Наш човек је био свјестан политичког и економског значаја ослобођења Пљеваља и ослобођења Санџака, што би уједно значило и територијално повезивање са српским устаницима за које је у овим крајевима владало велико интересовање.

Последњих дана новембра почели су да стижу црногорски батаљони. Војска је одлично изгледала, састављена углавном од

млађих и здравих људи, добро наоружаних пјешадиским оружјем, одјевених углавном у војне униформе бивше југословенске војске и италијанске, које су заплијењене кроз дотадашње борбе са окупатором. Сви борци су имали на капама црвене петокраке звијезде. Дочек црногорских батаљона на подручју Жабљака организовале су мјесне војне власти и народни одбори. Организација прихвата добро је спроведена. Исхрана и смјештај потпуно обезбијеђени. Ова војска је остављала изванредно лијеп утисак на становништво. Нарочито лијеп утисак оставио је улазак Ловћенског батаљона у варошицу Жабљак. Народ у мјесту је приредио срдчан дочек овом батаљону.

Језеро-шарански батаљон, који је ушао у састав одреда, за операције у Санџаку имао је 306 бораца, распоређених у три чете. Од наоружања: 275 пушака са 14.043 метка, што значи око 51 метак на пушку. Затим 55 ручних бомби и један тешки митраљез. У састав батаљона ушао је већи број чланова Партије и чланова СКОЈ-а. Људство батаљона су углавном чинили млади и способни борци, они који су могли издржати највеће напоре. Сви борци су ишли по својој жељи. Према томе расположење за борбу било је одлично.

Извршили смо покрет преко Таре 28-ог новембра увече са зборног мјеста Његовуће — гдје је извршена смотра батаљона и сјутрадан преданили у селу Маочу, сљедеће ноћи смо стигли на полазни положај за напад на Пљевља у селу Адровиће. За овај покрет нијесмо имали никаквих већих сметњи. Улазећи у Санџак ишли смо кроз ослобођену територију гдје нас је народ лијепо дочекивао уз организовану подршку војних и народних власти које су на овим територијама функционисале. Снијег је био мален, вријеме суво и мразовито, али без велике хладноће.

Током дана 30 новембра одмарали смо се у селу Адровићи-ма и добили задатак за напад на град Пљевља. Такође су добили задатак остали батаљони из састава одреда. Радило се о једном концентричном и муњевитом нападу у коме је требало савладати главнину алпске дивизије »Pusteria« са другим јој придатим јединицама.

Задатак Језеро-шаранског батаљона био је:

Ликвидирати спољну одбрану града на правцу Бездан—Чит-лук, потом продријети у град. Једном четом напасти у садјејству са Комским батаљоном италијанско упориште у гимназији. Десним крилом батаљона у јачини од једне чете продријети у центар града правцем: Требовина—Велика џамија. Посјести све тврде зграде са западне и сјеверне стране Нове основне школе. Центром у јачини од једне чете муњевитим налетом избити од Требовине на Раскрсницу, заузети кућу Шећеровића у којој је био стан италијанског генерала, команданта одбране и заробити га. Такође заузети све тврде куће у непосредној близини основне

школе. На тај начин са обје ове чете ставити у окружење једно он најјачих италијанских упоришта у граду — Нову основну школу и ликвидирати њену одбрану.

Са полазних положаја кренули смо у напад нешто око девет сати увече 30-ог новембра, како би стигли да отпочнемо борбу за град у 1 сат по поноћи 1-ог децембра — у одређеном часу за напад свих јединица. Ноћ је била хладна и ведра. Низ стрме падине Голубиње било је копно. Сама Пљевља била су потпуно копна и обасјана електричним свијетлом. Људство се кретало дисциплиновано, пушење је било забрањено, гласан разговор такође. Људи су ишли шапућући о извршењу задатка, пуни вјере и одлучности да побиједе фашистичког непријатеља. Једино су се распитивали о правцима наступања код другова који су боље познавали град. Највећи дио кадра и људства углавном је познавао град и имао јасну претставу о задатку своје чете, тако да нам водићи нијесу били потребни, па их нијесмо имали.

У ноћи нијесмо могли осмотрити, ни чути, остале батаљоне да се спуштају ка граду, али смо их осјећали и прилазећи све ближе ослушкивали смо ко ће први приметити бој са непријатељем. Но тишина је била потпуна и једино су је реметили Италијани на претстражама окидајући из свог оружја за сваки случај по неколико метака у празно. Знали смо да то они разбијају свој страх. Вјеровали смо да су обавијештени о нападу, јер се оволика војска из читаве Црне Горе није могла организовати и прикупити за напад у тајности од италијанских пријатеља и издајника нашег народа. О том да очекују напад говорило нам је и непрекидно шарање рефлекторима читаве пљеваљске околине. Нас су освијетлили при самом подножју брда, али смо зауставили кретање и нијесу нас открили.

При подножју брда чете су кренуле у борбеном поретку на извршење својих задатака, једна у правцу гимназије путем који од Бездана иде ка гимназији самим подножјем. Друге двије чете у стрељачком строју упутиле су се Читлуком ка Дому народног здравља да би продрле у град. Одређени час за напад још није био дошао, али свако задржавање на овом мјесту било би опасно и непотребно, и ми га нијесмо чекали. Приближавање објектима напада вршено је доста опрезно до момента кад нас је непријатељ осмотрио како из гимназије тако из засједа и из правца Дома народног здравља отворио ватру. Тим првим плотуном био је погођен командант батаљона друг Душан Обрадовић који се налазио пред батаљоном. Овај тешки губитак није нас збунио, ни за час поколебао. Кренули смо у јуриш чистећи непријатељске засједе испред себе. За час смо се већ нашли на првим пљеваљским улицама у граду. Наши стријелци су добро гађали електричне свјетилке које су нас освјетљавале и на тај начин обезбјеђи-

вали нам лакше кретање. Мање посаде Италијана из кућа и за-сједа бјежале су испред нас. У том моменту претрпјели смо још један тежак губитак. Смртно погођен пао је друг Вук Кнежевић, замјеник комесара батаљона, стари прекаљени борац, који нас је после погибије Душанове исто тако одлучно повео даље у битку. Нијесмо застали ни пред овим тешким губитком. Наша јединица, иако дјелимично састављена од бораца који су већ били у окр-шајима, била је млада, тек оформљена и невична за извршење једног оваквог сложеног и тешког задатка. Сваки наш руково-дилац и сваки борац располагао је са далеко више свијести и жеље да се бори за слободу своју и свога народа него што је знао војне вјештине. Руковођени таквим еланом и свијешћу ми смо незадрживо напредовали својим правцима кроз град. Фашисти су отварали све жешћу ватру, али ипак непрецизну. Густе сис-пови митраљеских рафала звиждали су изнад наших глава. Трп-јели смо губитке у мртвим и рањеним, али јаука није било. Наше десно крило пробило се у центар града код Велике цамије и бло-кирало основну школу са сјеверне и западне стране. Центром у незадрживом налету избили смо на Раскрсницу, заузели кућу Живковића и напали кућу Шећеровића. Италијански генерал се из ове куће већ са првим плотунима био склонио у основну шко-лу — куда су се повлачиле све снаге које су у граду биле распо-ређене у правцу одакле је долазио напад. Из школе је отворена ураганска ватра у свим правцима. Карабинијерска постаја из куће Шећеровића такође се жестоко бранила, али после дуже борбе морала се повући у школу. Из ове куће Италијани су бацали ручне гранате у свежњевима, што је причињавало паклене експлозије. Пошто смо заузели цркву и зграду друштва „Брат-ство“, остало је једино и најјаче италијанско упориште основна школа. Школа је врло солидна и врло пространа зграда. Већ је била уређена за одбрану. На прозорима и вратима били су по-стављени цакви пијеска, посада је била бројно снажна и по-ред пјешадиског наоружања располагала је и бацачима. Испод крова имала је на свим странама уређена митраљеска гнијезда. Предузели смо неколико узастопних јуриша на школу. Најхра-брији наши другови, под руководством изванредног јунака дру-га Батрића Жугића, успјели су да баце бомбе кроз прозоре школе. Црквени торањ и поткровља зграда у непосредној близини школе доминирали су нижим спратовима и наши борци су на-носили тешке губитке Италијанима у самој школи. Ситуација за Италијане била је критична. Ми смо их позивали на предају. У неколико махова чули смо жестоке обрачуне уз пуцњаву пишто-ља у самој школи. То друкчије нијесмо могли протумачити до да се ради о деморализацији, отказивању послушности и интер-венцији најокорелијих фашистичких официра. У тим моментима наша средства су била недовољна да их јаче притиснемо, а јутре се приближавало.

Већ одавно се била распламсала борба у свим крајевима града. У Пљевљима је врило као у котлу. У логору Долови Ловћенски батаљон водио је јуначку борбу са много надмоћнијим непријатељем. Батаљон „Бијели Павле“, у јуначком јуришу, освојио је тврдо артиљериско упориште Богишевац. То је био муњевити и краткотрајан напад. Дробњачко-ускочки батаљон се пробио уз Шевери, заузео електричну централу, зграду Среског начелства, затвор и одатле су партизани ослободили затворене родољубе. Остали наши батаљони такође су у овој почетној фази борбе имали значајних успјеха. Али ипак сви ти успјеси нијесу нанијели одлучујући пораз непријатељу, а дневна свјетлост дошла је у његову корист.

Нама је ограничено кретање улицама и подилажење непријатељским објектима. Непријатељ је на неким секторима почео да поправља своју ситуацију. Његови дјелови показивали су се већ по обронцима брда ван града. Све је то подизало морал и оним његовим дјеловима које смо ми држале у окружењу под ватром. Повлачење већег броја јединица из напада омогућило је непријатељу да наша упоришта, која је већ открио, туче густом концентричном ватром и да нам наноси све веће губитке.

Већ око 10 часова Италијани су окуражени свим овим околностима почели прелазити из пасивне у активну одбрану. Предузимали су нападе на наша упоришта. Ове нападе су нарочито усмјеравали на цркву, која је од школе удаљена не више од 30—40 метара. По чистом простору у густом стрељачком строју извршили су неколико јуриша. Сваки пут смо их враћали уз тешке губитке. У једном од тих јуриша тројица њихових војника успјели су да упадну у саму цркву гдје су их наши другови, који су били у цркви, сачекали и савладали. Такве испаде из школе правили су и у другим правцима и сваки пут трпјели неуспјехе уз тешке губитке.

Сви ови неуспјели покушаји Италијана били су припремани и пропраћени снажном артиљериском ватром са артиљериског упоришта Стражице. Ту ватру су преносили час на наша упоришта, на сектору Велика цамија — Раскрсница, час на упоришта Ловћенског батаљона у логору Долови.

У поподневним часовима борбе сваком нашем руководиоцу и сваком борцу било је потпуно јасно да смо у нападу на Пљевља претрпјели неуспјех. Губици су нам, како у руководећем кадру, тако и у борачком саставу били велики, али малодушности није било. Остало нам је да се боримо за част против фашистичког непријатеља и да му покажемо шта и колико можемо издржати, наоружани пушкама и свијешћу, да се боримо за слободу свога народа и своје отаџбине. Нијесмо хтјели да покажемо леђа непријатељу. Неколико најактивнијих другова, уједно и руководилаца пребацивали су се од упоришта до упоришта под кишом

куршума, одржавали везе, договарали се, поучавали другове у свакој конкретној ситуацији, храбрили их и потстицали на будно праћење сваког покрета италијанских фашиста. Муниција се није трошила напразно. Од погинулих и теже рањених другова узимали смо муницију и на тај начин повећавали борбену способност оних који су и даље могли да се боре.

Са Ловћенцима нијесмо имали, нити смо могли успоставити никакве везе, пошто су они били на једном, а ми на другом крају града, али смо непрекидно могли пратити њихову тешку битку која се настављала. Тај факат је такође и нама давао моралне снаге да издржимо.

Предвече су Италијани постајали све дрскији. На наш сектор су довлачили нове снаге. Покушавали су да нас обилазним маневрима опколе. Ми смо се припремили за кружну одбрану, поставили запрете и све њихове покушаје одлучно осујетили. Артиљериска ватра на нашем сектору постајала је све јача. Тукли су запаљивим гранатама и куће су на нашем положају почеле да горе. Наши борци су се повлачили из запаљених кућа бирајући друга погодна мјеста са којих су могли успјешно контролисати свој сектор. Све више кућа је паљено и горело. Долови су такође горели. Вече се спуштало, а код нас не само да није јењава-ла борба, него је постајала све тежа. Губици су нам већ били превелики, но ипак смо издржали до мрака, а онда уз организовано повлачење, са заштитницама, по дјеловима, повлачили се из града, кроз улице, кроз дворишта и воћњаке. Све је било обасјано бљештавим пламеновима градских кућа које је окупатор немилосрдно палио спроводећи своју већ устаљену праксу и обећавајући исто то и убудуће. За све вријеме борбе родољубиви становници Пљеваља показујући изванредне симпатије за нашу војску излазили су нам у сусрет у обавјештењима и исхрани, а било је појединачних случајева и укључивања са орвжјем у борбу. Ми смо их тешка срца остављали. Ни умор, ни глад, ни страх нијесмо осјећали. Искрварили смо добро, али смо и непријатељу нанијели тешке губитке и показали му колико цијенимо част и слободу наше земље. Знали смо да ћемо имати прилике и даље да водимо борбу са фашистима и да ћемо у потпуности осветити своје другове који су дали своје животе у овој јуначкој бици.

*

У бици за Пљевља из Језеро-шаранског батаљона погинуло је 52 друга. Ови губици за наш крај били су тим већи што је батаљон био са мале територије — свега из двије општине Језерске и Шаранске. Јединица се јуначки борила, иако је била тек формирана и без већег ратног искуства. Борци и руководиоци показа-

ли су у борби не само велику храброст, него и изванредну самo-иницијативу. Највећи недостатак за потпун успјех акције био је тај што нијесмо имали тешког наоружања. За напад на Нову основну школу, да смо имали ма и један противколски топ успјех би био потпун. Италијани нам се нијесу могли нигдје супротставити у мањим зградама, а на отвореном пољу поготово. Међутим, иза дебелих зидова ове тврђаве ми смо били немоћни.

Мијушко Шибалић